ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

КИЇВ НАУКОВА ДУМКА 2013

УДК 930.22.(477)

Автори

І.Р. АЛЄКСЄЄНКО, Б.І. ГУМЕНЮК, А.В. ДЕНИСЕНКО,
М.С. ДЕРЖАЛЮК, А.М. ЗЛЕНКО, П.О. КРИВОНОС, М.А. КУЛІНИЧ,
В.Ф. СОЛДАТЕНКО, В.Д. ТУРКЕВИЧ, Г.Й. УДОВЕНКО

У монографії висвітлюються питання становлення та розвитку дипломатичної служби як основного механізму безпосередньої реалізації зовнішньої політики України. Проаналізовано політико-правові та соціально-економічні засади державного устрою України, які безпосередньо визначають напрями її зовнішньої політики. Розкрито способи, форми і механізми, якими дипломатична служба керується при реалізації зовнішньої політики держави; визначено пріоритети й стратегічні завдання, оперативне вирішення яких забезпечило міжнародну підтримку державотворчих процесів в Україні. Особливу увагу приділено суперечливим процесам перехідного періоду розвитку України, що ускладнюють становлення дипломатичної служби України. Відзначається особливість геополітичного становища України на межі двох світових цивілізаційних просторів — Європи та Азії, що залишається визначальним у міжнародній політиці. Розглянуто значення дипломатичного чинника у справі захисту довкілля.

Монографія є першою спробою комплексно висвітлити процеси розбудови дипломатичної служби України, показати її значення у забезпеченні міжнародного визнання України та здобуття нею статусу повноправного суб'єкта міжнародних відносин.

Для істориків, політологів, фахівців з міжнародних відносин і державного управління, практичних працівників, дипломатів та політиків, а також для широкого кола читачів.

Відповідальний редактор
В.Ф. Солдатенко, доктор історичних наук,
професор, член-кореспондент НАН України,
директор Українського інституту національної пам'яті

Рецензенти
В.П. Андрущенко, доктор філософських наук, професор,
член-кореспондент НАН України, академік НАПН України,
ректор Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,
президент Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи,
В.І. Головченко, доктор політичних наук, професор Інституту міжнародних
відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

© Автори статей, 2013
© НВП «Видавництво "Наукова думка"
НАН України», дизайн, 2013

ISBN 978-966-00-1361-2

ЗМІСТ

ВСТУП (*А.В. Денисенко, М.С. Держалюк*) 5

РОЗДІЛ 1
СТАНОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
(*В.Ф. Солдатенко*) 13

РОЗДІЛ 2
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ ТА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ
(*А.М. Зленко*) 44
2.1. Концептуальні виміри зовнішньополітичного курсу України 44
2.2. Дилема Схід—Захід 48
2.3. Двостороннє партнерство у зовнішній політиці України: стратегія та дипломатія 50
2.3.1. Українсько-російські відносини 51
2.3.2. Українсько-американські відносини 53
2.3.3. Українсько-польські відносини 54
2.4. Співробітництво між Україною та Європейським Союзом 56
2.4.1. Угода про партнерство та співробітництво 56
2.4.2. План дій Україна—ЄС 57
2.4.3. Східне партнерство 58
2.4.4. Нова посилена угода між Україною та ЄС — Угода про асоціацію Україна—ЄС 59
2.4.5. Двостороннє співробітництво за окремими напрямами 60
2.5. Роль ООН у захисті стратегічних інтересів України в умовах постбіполярного світу 69

РОЗДІЛ 3
ДИПЛОМАТИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ПРИ МЗС УКРАЇНИ
І ПІДГОТОВКА ДИПЛОМАТИЧНИХ КАДРІВ НАЙВИЩОГО КЛАСУ 70
3.1. Створення Дипломатичної академії України — важлива віха в забезпеченні кадрового зовнішньополітичного потенціалу України (*Б.І. Гуменюк*) 70

3.2. Пріоритетні напрями діяльності Дипломатичної академії (*Б.І. Гуменюк*) 80
3.3. Освітня підготовка дипломата: сучасний контекст (*М.А. Кулінич*) 82

РОЗДІЛ 4

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ У СТВОРЕННІ ПОЗИТИВНОГО ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ 85

4.1. Геннадій Удовенко: «Я пишаюся тим, що нашому поколінню випала висока честь формувати дипломатичну службу незалежної України» 85
4.2. Щорічник «Україна дипломатична» в контексті підготовки майбутніх дипломатів і творення позитивного іміджу України в середовищі акредитованих зарубіжних дипломатів (*П.О. Кривонос, А.В. Денисенко, В.Д. Туркевич*) 105
4.3. Закарпаття: шлях від яблука розбрату до надійного містка європейської інтеграції України (*М.С. Держалюк*) 117

РОЗДІЛ 5

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ЧИННИК У СПРАВІ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОДНОГО З ЕЛЕМЕНТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (*І.Р. Алєксєєнко*) 163

Вступ 163

5.1. Міжнародна конференція з проблеми захисту навколишнього середовища, Стокгольм, 1972 рік 165
5.2. Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку, Ріо-де-Жанейро, 1992 рік 167
5.3. 19-та спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН з проблем сталого розвитку, Нью-Йорк, 1997 рік 170
5.4. Всесвітній саміт зі сталого розвитку, Йоганнесбург, 2002 рік 170
5.5. Конференція ООН зі сталого (збалансованого) розвитку (Ріо + 20), Ріо-де-Жанейро, 2012 рік 172
5.6. Кіотський протокол 181
5.7. Україна і проблема сталого розвитку 184

ВИСНОВКИ (*А.В. Денисенко, М.С. Держалюк*) 262

Отримання рекомендації для навчання в Дипломатичній академії від Мандатної комісії МЗС України розглядаються як один з найвищих ступенів заохочення та визнання професійних якостей і незаперечної перспективності для подальшої дипломатичної кар'єри співробітника МЗС.

Науковці Дипломатичної академії України активно досліджують проблеми міжнародного життя, становлення сучасного світового порядку з тим, щоб українська зовнішня політика ґрунтувалася на надійному науковому фундаменті, на засадах виваженого політичного розрахунку, довгостроковій стратегії мінімізації ризиків, максимізації вигод участі України у житті світового співтовариства.

Проблеми у підготовці кадрів для дипломатичної служби України можна подолати шляхом реального розширення самостійності, заохочення творчих задумів, стимулювання молоді. Все це ввійшло в завдання Дипломатичної академії України при МЗС України, конкретизовані в «Концепції розвитку Дипломатичної академії України при МЗС України на 2002—2005 роки», затвердженій Рішенням Колегії МЗС України від 27 червня 2002 року. Адже сьогодні дипломатія і дипломати XXI століття виражають сутність нової зовнішньої політики держав, яка відкривається для більш широкої взаємодії зі світовою та національною культурою та історією, знаходить новий етичний вимір.

3.2. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

Згідно з кадровими потребами МЗС України Дипломатична академія щороку набирає до 65 слухачів, одна третина з яких — безпосередні співробітники МЗС, решта — представники інших міністерств і відомств, регіональних адміністрацій, задіяні в реалізації загальнодержавного зовнішньополітичного та зовнішньоекономічного курсу.

З урахуванням контингенту слухачів, їхніх професійних потреб та устремлінь, а також з огляду на той факт, що переважна більшість співробітників середньої ланки МЗС не мають спеціальної дипломатичної освіти, в Дипломатичній академії було запроваджено дворічну магістерську програму «магістр зовнішньої політики». Ідея цієї програми полягає в тому, щоби поєднати три

головні напрями підготовки кваліфікованого фахівця-міжнародника: міжнародні відносини, міжнародне право, міжнародну економіку. Вони переплітаються з такими практично-орієнтованими дисциплінами:

- майстерність ведення переговорів (тактика та стратегія);
- дипломатичний протокол та етикет;
- двостороння та багатостороння дипломатія;
- питання регіональної та глобальної безпеки;
- політичний аналіз;
- українська зовнішня політика: тенденції, стратегія, управління;
- управління закордонними дипломатичними установами в кризових ситуаціях.

Окрім загальної мети забезпечити якісну підготовку слухачів, Дипломатична академія України ставить перед собою низку не менш важливих завдань.

1. Перебудувати систему управління Академією, зробити її сучасною, адекватною світовим стандартам. Така модернізація повинна насамперед торкнутися навчального процесу. Застосування аудіо- та відеоматеріалів у навчальному процесі, використання супутникового телевізійного обладнання, комп'ютеризація, підключення навчальних класів і бібліотеки до Інтернету, створення локальної системи управління кадрами, створення підручників на електронних носіях. Реалізація цього пріоритетного завдання дасть можливість Дипломатичній академії на принципі взаємності співпрацювати з авторитетними аналогічними закладами країн ЄС, США, Канади тощо, бути взірцем для держав пострадянського простору або інших регіонів світу, які бажали би направити сюди своїх молодих дипломатів на навчання.

2. Придбати в оперативне управління власний сучасний видавничий комплекс. Дипломатична академія володіє авторитетним, професійним, науково-дослідницьким потенціалом. Проте відсутність власної видавничої бази призводить до того, що науковці Академії змушені публікуватися в різноманітних виданнях.

Разом з МЗС України та Генеральною дирекцією з обслуговування іноземних представництв Дипломатична академія України є засновником наукового видання — щорічника «Україна дипломатична», який впродовж чотирнадцяти років публікує наукові дослідження в галузі дипломатичного життя.

3. Дипломатична академія України має всі можливості перетворитись на дипломатично-тренувальний центр для країн СНД та інших регіонів. Проте для реалізації цієї ідеї потрібна сучасна база із забезпечення перебування іноземних слухачів.

Сучасний фінансово-економічний стан України не дає можливості негайно приступити до реалізації цих задумів, але не робить їх неможливими взагалі. Головне те, що в керівництва Академії є план стратегічного розвитку, воно знає, як і в якому напрямі просуватись.

3.3. ОСВІТНЯ ПІДГОТОВКА ДИПЛОМАТА: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ відзначила своє 18-річчя. За цей час понад 800 її випускників отримали якісну підготовку й стали гідним поповненням дипломатичних лав МЗС. Академія при цьому здобула заслужений авторитет не лише в нашій державі, а і за кордоном. Серед її випускників були представники Грузії, Туркменістану, Вірменії, Азербайджану, Індонезії, Болгарії та інших держав.

Академія не може залишатися осторонь світових політичних процесів. Змінюється життя, змінюється зовнішня політика і дипломатія, тому й ми повинні на це реагувати. Намагаємось оперативно реагувати на виклики та загрози часу, адже дипломатія — це живий організм, сукупність методів, знань, набір дипломатичного інструментарію. За 18 років удалося сформувати нову програму, увівши поряд із фундаментальними дисциплінами прагматичні предмети, що враховують нинішні потреби держави в певних фахівцях регіонального або функціонального профілю.

Перспективний навчальний план ДАУ при МЗС орієнтований на поглиблення спеціалізації в таких галузях, як практична дипломатія, дипломатична та консульська служба, регіонознавство та країнознавство, європейська інтеграція, зовнішня політика, національна та регіональна безпека, економічна дипломатія.

На сьогодні основним завданням діяльності академії є забезпечення професіоналізації персоналу органів дипломатичної та державної служб. Основними формами розвитку професійної компетентності державних службовців у сфері зовнішніх зносин є підготовка магістрів за спеціальністю «зовнішня політика» та під-